

do 420 m), okr. 350 m (330—350), okr. 300 m (270 do 290), okr. 250 m (230—240 m), 200—210 m (190—210), okr. 150 m (156—175). Pozornost vzbudi ujemanje višin pod 400 m. Posebno ob brkinskih nivojih se vprašamo, kako to, da srečamo tu v zaledju Tržaškega zaliva iste višine nivojev, okrog 200, 300, 400 in 500 m, kot jih tako pogosto najdemo na panonskem obrobju. Ko bo objavljenih podobnih drobnih morfogenetskih študij še več, bo dala primerjava nivojev vsekakor zanimive rezultate.

S Šavrinu se ukvarja v tej številki GZ še Andrej Briški v razpravi Agravna geografija Šavrinskega gričevja. Ker navaja uvodoma še nekaj pedoloških in klimatskih razmer, je ta del slovenske ozemlje obravnavan v tej publikaciji skoraj iz vseh geografskih aspektov. Že na osnovi statističnih podatkov po KLO za leto 1948 je lahko avtor ugotovil znatne razlike med Zgornjimi in Spodnjimi šavrinu. Podrobneje se ukvarja z zemljiškimi kategorijami in kmetijskimi panogami, ne manjka pa podatkov o zaposlitvi, o posestni strukturi, o kolonatu in drugem.

Najdaljša razprava Zbornika je Vladimirja Kokoleta »Gospodarska geografija in geografija naselij med Savo in Sotlo. Ker je objavil Kokolet o tem koščku slovenske zemlje morfološko razpravo že v Geografskem Vestniku za leto 1953 pod naslovom »Morfološki razvoj področja med Savo in Sotlo«, vemo zdaj za vse rezultate njegovega terenskega proučevanja ob Sotli. Gospodarsko geografijo podaja po pokrajinah, populacijo, agrarno preoblikovanje in naselja pa v okviru celote. Ker je dr. Kokolet objavil pregled tega ozemlja tudi v Geografskem obzorniku (1956, št. 3), kjer je najti glavne rezultate, se ni treba dalje zadrževati pri poročanju o njegovi Agrarni geografiji.

Zadnja razprava v Zborniku je A. Melika Izvenalpske planine na Slovenskem. V njej je zbral avtor vsa imena, ki kažejo na nekdanj mnogo bolj razširjeno planinsko in polplaninsko pašništvo izven alpskega visokogorja. Poiskal je vsa krajevna imena »Planina« — na Primorskem ima isti pomen tudi »Gora« —, analiziral lego teh krajev in prišel, večkrat tudi s pomočjo zgodovinskih virov, do prepričanja, da izhajajo vsa ta imena res iz planin, ki so bile nekoč številne tudi v predalpskem grovju in na primorskih kraških visokih planotah, kjer je bil dogon živine še posebno nujen zaradi znane mediteranske suše v nižinah.

V letu 1951 je začel v okviru SAZU v Postojni delovati Institut za raziskovanje krasi. K raziskovanju je pritegnil tudi zunanje sodelavce. Kot plod tega dela sta izšli doslej dve publikaciji. Prva ima naslov

Prvi jugoslovanski speleološki kongres, Institut za raziskovanje krasi, SAZU, Ljubljana 1955, 125 str.

Slovenski raziskovalci krasi, organizirani v omenjenem Institutu in v Društvu za raziskovanje jam Slovenije, so postali pobudniki za ustanovitev skupne jugoslovanske speleološke zveze. Predvsem v ta namen so sklicali v letu 1954 prvi jugoslovanski speleološki kongres v Postojni. Gornja publikacija prinaša referate, ki so jih imeli na tem kongresu geomorfologi, biologi, geologi, hidrotehniki, arheologi, prazgodovinarji in drugi raziskovalci, katerih študij se tiče tudi kraških jam. Po največjem naziranju namreč speleologija združuje vse stroke, ki se kakor koli pečajo z jamami in ne več samo jamoslovce.

Referate je mogoče deliti na tri skupine. V prvi so tisti, ki so pregled čez dosedanje raziskovanje krasi in čez današnje stanje v posameznih jugoslovanskih republikah. Referati druge skupine svetlujejo pomen in važnost jamskega raziskovanja za znanstvene in tehnične panoge. Za nas geografe so najvažnejši tisti članki, ki prikazujejo kraške pojave v posameznih pokrajinah. Naj omenim le Mirka Maleza članek z naslovom Speleološka istraživanja Učke i Čičarije u Istri. Nekateri referati so bili izvlečki del, ki so bila doslej v celoti objavljena drugod, kot je na primer Antona Melika »Kraška polja Slovenije v pleistocenu« ali Alojza Hrovata »Dinamika v kraških tleh«.

Redne publikacije Instituta za raziskovanje krasi SAZU imajo naslov Poročila. Doslej je izšla prva številka, s polnim naslovom:

Poročila I. Acta carsologica. Institut za raziskovanje krasi SAZU, Ljubljana 1955, 175 str. + 1 karta v prilogi.

Uvodno razpravo je napisal vodja Instituta dr. Roman Savnik. Nudi zgoščen pregled dosedanjega raziskovanja slovenskega krasi in nalog, ki si jih je zadal Institut. Sledi poročilo o raziskovanju Habeškega brezna (332,6 m) pri Črnem vrhu nad Idrijo, ki so ga ponovno pregledali slovenski in tržaški jamarji in utrdili hidrografske pripadnosti k porečju Idrije. Nekoč je bila biospeleologija ena glavnih panog, ki so privlačevale znanstvenike v jugoslovanske jame. Zadnji čas izgublja vodilno vlogo in v prvi številki Poročil jo zastopa ena sama razprava izpod peresa E. Pretnerja. Med daljše razprave se uvršča Ivana Michlerja morfološki in hidrološki opis tistega dela Planinske (drugi imeni zanjo sta še Malograjska jama in ljudsko ime Jama pod Gradom) jame, skozi katerega teče Rak. Ob nizkem stanju teče del Raka iz konca Rakovega rokava v bližnji potok Mačlenščico. Najdaljša razprava obravnava podzemeljski svet Prestranskega in Slavninskega ravnika, ki sta zahodni kraški rob Pivške kotline. Tu je Institut raziskal 49 jam. Rezultate proučevanja in meritve pa ni samo uvrstil v interni jamski kataster, kot se to zgodi največkrat, ampak jih je tudi objavil v svojih Poročilih. Ostali članki so krajši. Prinašajo opise 815 m dolge Arnešve luknje, ki je nastala v kvartarnem konglomeratu Udenboršta pri Spodnjih Dupljah (v predelu t. im. Kranjskih Dobrav), nadalje jame in potoka Mitoščiće pri Trbovljah, na koncu pa sta še dve kratki poročili in sicer o brezuspešnem potapljaškem raziskovanju odtočnega sifona v Pivki jami (Postojnska jama) in o prav tako brezuspešnem barvanju Lokve pred Predjamskim gradom.

»Poročila« bodo naročale predvsem šole na krasu, ki so bolj kot ostale zainteresirane na tem, da zasledujejo raziskovanje krasi in razvoj speleološke teorije.

France Bezljaj, Slovenska vodna imena, I. del (A do L), Institut za slovenski jezik SAZU, Ljubljana 1956, 365 strani.

Pogosto se ne zavedamo nevarnosti, da storimo napako, ko skušamo po svoje razlagati imena rek in potočkov ali počemo v čitvi eno samo razlago in jo nato posredujemo drugim kot čisto resnico, ne vedoč, da je takih razlag za številna imena že cela kopica in da so številna od njih le ugibanja. To nam postane jasno posebno ob prebiranju Bezljajevih Slovenskih vodnih imen, v katerih je zbrano dosedanje gradivo o imenih rek, potočkov in potočkov z začetnimi črkami od A do L, na koncu pa pridano še avtorjevo tolmačenje. To pa je moralo pogosto izostati. Vzemimo primer Ljubljance. Razlagali so, da izhaja to ime iz slovenskega imena Ljubljana, Ljuba, iz osnove »ljub« (ne ljubiti), iz ruske besede »lob« — čelo, da je pred-slovenskega izvora, da izvira iz nemške besede »laibjan« itd. Vse te razlage so se zdele avtorju nedognane in na koncu je mogel napisati le to: »Osnova vseh teh imen je morda pred-slovanska in predgermanska, vsako nadaljnje sklepanje pa je silno negotovo« (str. 352).

Pogosto sovpadajo ime vodnega toka z ledinskim imenom ali imenom krajev. Zato vzemo iz knjige kaj več kot samo o vodnih imenih.

Ko bo izšel še drugi del knjige z imeni z začetnico od L do Ž, bodo Bezljajeva »Vodna imena« nujno potreben priročnik v knjižnici vsakogar, ki ima opravka z razlaganjem vodnih imen.

Ivan Gams

Anton Melik: Amerika in ameriška Slovenija — popotni zapiski. Ljubljana 1956. Strani 320. Založila DZS.

Med štirimi zastopniki jugoslovanskih geografov, udeležencev XVII. kongresa mednarodne geografske unije, ki je zasedal v Washingtonu v dneh 8.—15. avgusta 1952, je bil tudi avtor knjige univ. prof. dr. Anton Melik.

Po kongresu se je avtor na lastno pest podal z avtobusom na zahod v ameriško notranjost, in sicer iz Washingtona preko Pittsburgha do Chicago, od tam pa nazaj skozi Cleveland v New York.

Opis te poti, zlasti pa stik s slovenskimi izseljenci, s katerimi se je na poti srečal, to je glavna vsebina te zanimive knjige, kateri daje avtor podnaslov »popotni zapiski«. Toda to niso le zapiski, temveč tudi razmišljanja ob raznovrstnih pojavih, na katere je avtor naletel v ZDA, zlasti pa še ob problemu slovenskih izseljencev, ki jih je samo v ZDA okrog pol milijona.

Knjiga je razdeljena na naslednja poglavja: Na poti v Ameriko, V Filadelfiji — prvem mestu Amerike, V New Yorku, V Washingtonu, Kongres, O ameriškem prometu, Z avtobusom iz Washingtona v Chicago (po ameriškem podeželju), Chicago, Pri naših rojakihi v Chicagu, V Clevelandu, Na povratku v New York, Na slovenski farmi, Ameriška Slovenija, Amerikanci se vračajo, Še eno premišljevanje, in kot zadnje — Za zaključek.

Na izrazito poljuden način nas avtor prestavi v tisto Ameriko, o kateri smo sicer že toliko slišali in brali. Toda pri tem smo nad marsičem presenečeni, zlasti ko nas avtor seznanja z drobnim načinom ameriškega življenja. Te stvari morda ne spadajo neposredno v geografijo, so pa za razumevanje celotne slike zelo koristne.

Posebno poglavje knjige predstavlja razglabljanje o naših slovenskih izseljencih v ZDA in delno tudi o izseljeniškem vprašanju nasploh. Problemi našega izseljenišva so avtorju že od prej dobro znani, saj se je s tem veliko ukvarjal, zato se ni čuditi, da je porabil priložnost in stopil v stik z našimi izseljenci v ZDA in z njihovimi organizacijami. Odmerjeni čas je bil seveda prekratek, da bi mogel avtor globlje poseči v bistvo problemov, vendar je sprožil mnogo koristnih pobud, ki nas v zvezi z izseljenci zanimajo.

Naj omenim nekaj zanimivosti iz knjige, ki najbolj vzbujajo pozornost.

Velikokrat je slišati, da Amerikanci s posmehom gledajo na zgodovinske tradicije Evrope, po čemer bi lahko sklepali, da tudi sami na svoje tradicije ne dajo mnogo. V nasprotju s tem pa je avtorja začudilo izredno veliko število spomenikov, ki ovekovečajo zgodovinske osebnosti, zlasti vojaške, ki so se posebno odlikovale v času domovinske in secesijske vojne. Tudi zaslužnim predsednikom ZDA velja posebna čast. Imena večjih mest v ZDA se često imenujejo po kakšni znameniti zgodovinski osebnosti, tako na primer Washington, Georgetown, Pittsburgh itd. Na preteklost so Amerikanci še posebej ponosni. Tudi kulturne ustanove so na izredno visoki ravni. Zlasti preseneča izredno veliko število muzejev, ki so ne le razkošno opremljeni, ampak tudi polni bogatih zbirk, ki pa ne predstavljajo le duhovne ustvarjalne ostaline ZDA — ta je osredotočena zlasti na bogate etnografske zbirke stare indijske kulture — ampak so bogati zlasti z zbirkami svetovnega merila.

Posebno močan vtis je napravila na avtorja intenzivnost prometa, zlasti avtomobilskega. To je brez dvoma ena najznačilnejših ameriških potez. Ulice so, zlasti v času ko se konča delo v uradih in tovarnah, dobesedno zatrpane z avtomobili. Prava umetnost je prodreti skozi kordone avtomobilov in avtobusov. Pešcev na ulicah skoro ni. Ti so le v upravnem delu mesta, v cityju. Tudi kočijažev in kolesarjev ni videti. Avtor je naletel nanje le v New Yorku v Centralnem parku; kočijaženje je znak posebne imenitnosti, s kolesi pa se prevaža mladež.

Avto v ZDA ni znamenje, po katerem bi smeli enostavno presojati visok življenjski standard, pa čeprav po statistikah odpade na pet prebivalcev po en avto; niso redke družine, ki imajo po dva ali več avtomobilov. Avto je v ZDA nekaj podobnega, kot je pri nas bicikelj. Je potreba, ki jo nujno zahteva visoko razvita industrija in koncentracija prebivalstva ob velikih industrijskih mestih; do delovnih mest imajo nekateri tudi po več deset kilometrov, katere najlaže premostijo s čim hitrejšim prometnim sredstvom. Pri nakupu imajo prednost obročnega odplačevanja, katerega se v ZDA krepko poslužujejo. Tudi hiše in stanovanja ter druge več-

je industrijske izdelke pogosto kupujejo na obroke. Zato ne eno ne drugo ne more biti tako prepričljivo merilo za visoki življenjski standard, čeprav je ta brez dvoma zelo visok, zlasti v primeri z drugimi manj razvitimi državami.

Nebotičnikov, ki so glavna privlačnost in mogočnost velikih mest ZDA, v zadnjem času ne grade več, saj se je izkazalo, da so več ali manj ovira v normalizaciji mestnega življenja, zlasti še prometa. Zato se čedalje bolj uveljavljajo bolj zmerne zgradbe, deset ali do največ dvajsetnadstropne.

Znani Harlem, črnski del New Yorka, je res skoraj stoodstotno črnski. V Washingtonu pa prebivajo črnci med belim prebivalstvom, zlasti onim iz srednjih in nižjih slojev. Mnogo črncev se je doselilo semkaj in v druga severna industrijska mesta, v času med drugo svetovno vojno, ko je bila potreba po delovni sili velika.

Tudi sicer je Washington, ki je med najmlajšimi mesti v ZDA (ustanovljen l. 1790), zanimivo mesto. Predvsem je to mesto brez nebotičnikov, kar je izjema med velikimi mesti ZDA, in le z redkimi manjšimi tovarnami, saj je znano, da je Washington mesto uradnikov in uslužbencev — torej upravni center ZDA in izredno bogat tudi s kulturnimi institucijami. Tudi tločrt mesta se razlikuje od ostalih ameriških mest, ki imajo za osnovo pravokotno se križajoče ulice, dočim je v Washingtonu talni načrt tak, da se od osrednje kapiteljske zgradbe širijo glavne ceste v obliki vetrovnice na vse strani. Imenujejo se po zveznih državah, kar je v primeri z drugimi večjimi mesti v ZDA tudi izjema, saj vlada v njih abecedni in številčni sistem.

In še nekaj o naših izseljencih. Veje naših izseljencev so se razrasle že v več generacij. Najstarejšo predstavljajo tisti, ki so se pred približno štiridesetimi, petdesetimi ali več leti izselili zaradi znanih socialno-ekonomskih razmer iz rodne grude. Ti so danes najtrdnjeji predstavniki svoje narodnosti v tujem svetu. Govorijo in pišejo še v materinem jeziku ter se še vedno kulturno udeležujejo. Njihovi otroci, ki predstavljajo že drugo generacijo, pa naj so bili rojeni še v stari domovini, ali že v Ameriki, so hodili v ameriške šole in so sploh dorasčali v ameriškem ambientu, ki jim je seveda pustil svoj pečat, pa čeprav so se starši še toliko trudili, da bi jim vcepili duha njihove stare domovine. Ti sicer po večini še vedno razumejo jezik svojih staršev, redkeje pa ga govorijo, še manj pišejo. Amerikanizacija je imela med našimi rojaki plodnejša tla, posebno v primerih, če se izseljenec ali izseljenka ni poročila z zakonskim drugom iste narodnosti. To se je sicer redkeje dogajalo v prvi generaciji, v naslednjih pa je to že skoraj reden primer. Videti je, da je pri sklepanju zakonov naših izseljencev igrala glavno vlogo narodnost, če ta ne, pa vera. Zato ni slučaj, da je razmeroma precej naših izseljencev poročenih z Litavci. Proces amerikanizacije dobro karakterizira na primer tudi dejstvo, da v listih naših izseljencev vedno bolj prevladuje ameriški jezik. Prejšnji Mladinski list se je v zadnjem času preimenoval v »The Voice of Youth«; treba je pač pisati v razumljivejšem jeziku. Tudi amerikaniziranje prilimkov in imen se je zelo razširilo.

V zadnjem času se vrača v domovino precej izseljencev prve generacije. Po večini so to stari in izžrpani ljudje, ki jim je tujina pobrala najboljša leta. Domovina jih mika tudi zato, ker z rento v domovini, kjer ameriški dolar dobro notira, bolje živijo, kot bi mogli s skromnimi 80—100 dolarji v ZDA.

Knjiga nam v marsičem razširi obzorje, zlasti glede drobnega poznavanja ZDA, posebej pa še glede naših izseljencev. Zato je dobrodošla tako širšemu krogu bralcev kakor tudi onim, ki se podrobneje ukvarjajo s problemom našega izseljenišva.

Drago Meze

Naročajte Geografski obzornik!